

DEN STØRSTE REVOLUTION ER FLYVERDRAGTEN

Børns muligheder for at lege og bevæge sig har ændret sig gevaldigt. Historiker Ning de Coninck-Smith udpeger de største milepæle for barndommens fysiske udfoldelse.

Af Camilla Mehlsen / Foto: Scanpix

Hvis lille Louise hoppede på en tidsmaskine i 1711 og rejste 300 år gennem tiden til 2011, ville hun utvivlsomt få et chok over at møde børnelivet i dag. Men hvad ville mon være den største overraskelse? Tøjet? Trafikken? Teknologien?

Det er svært at forestille sig. Men spørger man historiker Ning de Coninck-

Smith om, hvad der har været den vigtigste faktor for udvikling af børnelivet, lyder svaret prompte:

”Den største revolution i barndommens historie er vaskemaskinen og flyverdragten, for det er de remedier, der er helt nødvendige for, at små børn kan bevæge sig uden at få skældud, og at de kan være ude hele året,” siger hun.

”Flyverdragten og den gode barndom er to sider af samme sag. Flyverdragten er blevet en institution i Norden, for vi har en tro på, at det er godt at være udenfor, selvom det er mange frostgrader.”

Ning de Coninck-Smith er professor m.s.o. ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet og forfatter til den nye bog ”Barndom og arkitektur. Rum til danske børn igennem 300 år”. Bogen er den første systematiske undersøgelse af arkitektur til børn. Ning de Coninck-Smith har rejst riget rundt og besøgt vuggestuer, børnehaver, skoler, fritidshjem og andre typer institutioner til børn, ofte sammen med

fotografen Jens Bygholm. Og der har været nok at tage fat på: Ifølge bogen er der 1935 folkeskoler, 7207 institutioner og et ukendt antal døgninstitutioner og anbringelsessteder i Danmark.

”Der er formentlig ikke en befolkningsgruppe i Danmark, der er skabt så mange specifikke rum til gennem de sidste 300 år som til børn,” siger Ning de Coninck-Smith. Hun er særlig optaget af hverdagens rum og dets betydninger, for i hverdagslivets små historier gemmer der sig en større fortælling om samtiden.

”Design og arkitektur til børn er aldrig tilfældig. Huse til børn giver ikke sig selv. De er produkter af tid og sted og af skiftende syn på den gode barndom. Det gælder også udearealerne. Alle vegne gemmer legepladshistorien sig lige under sandet,” siger hun.

Med afsæt i sin nye bog giver Ning de Coninck-Smith her en oversigt over vigtige historiske milepæle for fysisk udfoldelse i barndommens historie:

NING DE CONINCK-SMITH

Professor, m.s.o. (med særlige opgaver) ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun har igennem de sidste 30 år skrevet om barndommens og skolens historie.

Hun er blandt andet forfatter til Barndom og arkitektur. Rum til danske børn igennem 300 år i samarbejde med Jens Bygholm (Klim, 2011). Frem til 2014 er hun sammen med dr.phil. og lektor Charlotte Appel medforfatter og redaktør af fembindsværket Dansk skolehistorie. Hverdag, vilkår og visioner gennem 500 år (udkommer på Aarhus Universitetsforlag).

Legeplads,
Blågårdsplads,
København ca. 1900.
Foto fra bogen
'Barndom og arkitektur'

1814 GYMNASTIK PÅ SKOLESKEMAET

Gymnastik kommer på skoleskemaet for både drenge og piger. Men det er først i 1937, at sognene bliver pålagt at opføre gymnastiksale i tilknytning til skolebyggeriet.

1891 KØBENHAVNS LEGEPLADS-FORENING DANNES

De første legepladsplanlæggere er især optaget af de sundhedsmæssige og pædagogiske aspekter. Først i skoleregion, men fra 1870'erne også i det offentlige rum.

Den første legeplads anlægges i Ørstedsparken i København i 1876-79. Med dannelsen af Københavns Legepladsforening i 1891 får små børns leg større opmærksomhed, og de første legeredskaber dukker op.

1907-1908 SANDKASSEN OG SANDKASSEDRAGTEN

"Sandbunken" er navnet på den første forsøgslegeplads med sand i Danmark. En kæmpe bunke sand lander i 1907 på en plads bag Københavns Rådhus. Året efter bliver den fjernet igen, men samme år åbner den første sandkasselegeplads på Christianshavns Vold.

Ideen bag sandkassen er, at den skal være et frirum for en barndom i leg og læring og et stykke natur til byens børn. Det er en idé importeret fra England, Tyskland og USA, og i Danmark står lærer Hans Dragehjem fadder til sandkassen.

Sandkassen er egentlig tænkt til skolens elever, og Dragehjem sigter efter, at sandkassen kan give gadedrengenes leg i byens rendesten nye og renligere rammer. Men da sandkasserne dukker op på byens legepladser, bliver den hurtigt et småbørnsrum. I sandkassen bliver bybørnenes leg lagt ind i hygiejniske og pædagogiske rammer, og børnene får særlige sandkassedragter på, så det fine bytøj ikke bliver beskidt.

1931
REGLER FOR INDRETNING AF DAGINSTITUTIONER
Københavns Sundhedskommission udsender to regulativer, der bliver normdannende for senere tiders indretning af vuggestuer og såkaldte daghjem for børn i alderen to et halvt til syv år. Hygiejnen kommer i højsædet.

1943 SKRAMMELLEGEPLADSEN

Under anden verdenskrig er mange skoler og daginstitutioner lukket af tyskerne. I 1943 åbner Emdrup Skrammellegeplads som frirum, hvor byens børn kan udfolde deres fantasi fri fra voksnes overvågende blik. Legepladsens første leder, fritidspædagogen Jonas Berthelsen, kalder legepladsens pædagogik for 'skrammologi'.

Emdrup Skrammellegeplads bliver et internationalt tilløbsstykke og et ikon med sit budskab om, at fremtiden skal bygges på børns frie og skabende leg. Skrammellegepladsen anses for at være et dansk bidrag til verdenspædagogikken, og den har inspireret til oprettelsen af OMEP, Verdensorganisationen for Småbørnsopdragelse, der stadig rådgiver UNESCO, UNICEF og Europarådet.

Skrammellegepladsen, Emdrup, 1940'erne.
Foto fra Børn&Unge's fotoarkiv.

1959

DANSK LEGEPLADS SELSKAB STIFTES

Dansk Legeplads Selskab dannes med det formål at "virke for bedre legemuligheder for børn, specielt den legepladsform, der kendes under betegnelser som skrammellegeplads, huleby, byggelegeplads og lignende, og som giver mulighed for at udvikle børnenes skabende evner." Det bærende princip er barnets fri leg. Det kropslige og 'gymnastiske', som prægede de ældre legepladser, skubbes i baggrunden til fordel for den intellektuelle, demokratiske og sociale udvikling i samarbejde med andre børn.

1970'ERNE

OPGØR MED TREMMESENG OG ALDERSINDELING

I en undersøgelse fra 1967 finder man ud af, at danske institutionssmåbørn lider af deprivationssyndrom: Børnene 'visner', fordi de af hygiejniske årsager sidder oppe i hver deres tremmeseng, så de ikke kan smitte hinanden.

"Der sker en ganske dramatisk revolution, når man får børnene ud af tremmesengen og ned på gulvet og kravle og være sammen med børn i forskellige aldersgrupper. Det kommer i 1970'erne – som jeg kalder den kritiske pædagogiks periode. Her begynder man også at få integrerede institutioner, for man finder ud af, at små børn skal stimuleres. De skal ikke bare sidde og vegetere i en tremmeseng. Det er en helt radikal forskel," siger Ning de Coninck-Smith.

1980'-1990'ERNE

VÆRN MOD OVERVÆGT

Overvægt blandt børn kommer på samfundets dagsorden, og det skærper interessen for legepladser. Grønne skolegårde og naturlegepladser bliver et tema fra 1980'erne, hvor der opstår en fornyet interesse for at gøre legepladser til steder, hvor børn kan udvikle sig fysisk og motorisk.

I begyndelsen af 1990'erne indvies de første idrætslegepladser, den flade legeplads bliver gjort kuperet, og det bliver en ny fysisk udfordring at løbe, cykle, rulle eller skate i skolegården.

2000'ERNE

STORE AMBITIONER FOR SMÅFOLK

Interessen for legepladser og børns fysiske udfoldelse fortsætter. Sundhed og trivsel skal forbedres, og børnene skal have rig mulighed for at udvikle natur- og miljøbevidsthed.

"De samfundsmæssige ambitioner på legepladsernes vegne har næppe aldrig været større," siger Ning de Coninck-Smith.

"Vi lever i en tidsalder, hvor aldrene flyder sammen. Den måde, vi ser børnene på som mennesker, adskiller sig i grunden ikke voldsomt fra, hvordan vi ser hinanden som voksne. Det er helt tydeligt med de pædagogiske læreplaner fra 2004, der får daginstitutioner til at ligne skoler, mens indskolingsafdelingerne ligner børnehaverne. Det kan tit være svært at se – og det er i stigende grad pointen fra politisk hold – hvor børnehaven stopper, og skolen tager over."

2010'ERNE

FARVEL TIL DEN TREHJULEDE CYKEL

Løbecykler har vundet indpas blandt danske børn i en sådan grad, at Ning de Coninck-Smith spår, at den trehjulede cykels dage er talte.

"Moderne børn får løbecykler. Det hænger sammen med kondibølgen, som også er kommet ned i Sørensen, Oles og Mariens højde. Det er også det kompetente barn, der skal have sejre. En trehjulet cykel er ret svær at cykle på sammenlignet med en løbecykel, og du kan meget lettere gå fra en løbecykel til en tohjulet. Da den trehjulede cykel blev udviklet, var det for at afstemme cyklen med barnets skala. Den trehjulede cykel minder om de oprindelige kvindecykler. I dag tænker vi, at børn skal have deres eget design," siger Ning de Coninck-Smith.

